

PSİKOLOJİ ÖĞRENCİLERİNİN PSİKOLOJİ İMGESİ ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR ARAŞTIRMA*

Çev. Bekir ONUR**

ÖZET

Barselona, Liege, Meksiko ve Montreal'de toplam 1373 psikoloji öğrencisi, öğretim yaşamlarının farklı anlarında psikoloji disiplinine ilişkin imgelerini soruşturan bir anketi yanıtladılar. Öğrencilerden, en önemli buldukları yazarları, aynı şekilde psikolojideki farklı alanlar ve eğilimler karşısındaki tercihlerini belirtmeleri istenmişti. Sonuçlar, araştırmaya alınan gruplar arasındaki mesafe farklılığının ve kültür çeşitliliğinin düşündürdüğünden çok daha fazla görüş birliği olduğunu göstermektedir. Yalnızca Meksikalı öğrenciler diğer üniversitelerin öğrencilerinden farklı özellikler göstermektedirler.

Bayes (1970, 1978), Barselona'da (İspanya) psikoloji öğrencilerinin psikoloji imgelerini ortaya çıkarmak amacıyla yapılmış bir anketin sonuçlarını yayınladı. Freixa i Bague (1980) Fransa'da yapılmış benzer bir araştırmanın sonuçlarını yayınladı. O zamandan beri iki ülkenin öğrencileri arasında karşılaştırmalı bir araştırma yapmak ilginç geliyordu. Bu amaçla birleşik bir anket formu düzenlendi ve iki ülkenin öğrencilerine 1979-1980 öğretim yılının başında uygulandı. Karşılaştırmayı genişletmek amacıyla, anket Fransızca konuşulan Belçika'da ve Quebec'te, ayrıca İspanyol-Amerikan bir ülke olan Meksika'da da verildi. Bu,

* Araştırma Lille I Üniversitesi'nden (Fransa) Esteve FREIXA I BAQUE, Barselona Özerk Üniversitesin'den (İspanya) Ramon BAYES, Liege Üniversitesi'nden (Belçika) Serge BREDART, Montreal Üniversitesin'den (Kanada) Luc GRANDER, Meksiko Özerk Ulusal Üniversitesi'nden (Meksika) Julio VARELA tarafından yapılmış, "Etude Comparative De L'Image de la Psychologie Chez Les Etudiants en Psychologie, Belges, Espagnols, Français, Mexicains et Quebecois" adıyla *International Journal of Psychology* 17 (1982), s. 475-479'da yayınlanmıştır.

** Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümü öğretim üyesi, Prof. Dr.

iki dil alanının karşılaştırılmasından öte , coğrafi bölgelerin (Amerika, Avrupa) etkisini incelemeyi de sağlayacaktı. Adı geçen beş ülkedeki psikoloji öğrencilerini istatistiksel olarak temsil eden bir örneklem elde etmenin maddi olanaksızlığı karşısında her ülkeden bir üniversite seçtik: Böylece Belçika Liege Üniversitesi ile, İspanya Barselona Üniversitesi ile, Fransa Lille Üniversitesi ile, Meksika Meksiko Özerk Ulusal Üniversitesi (ENEP, İztacala) ile, Kanada Quebec Montreal Üniversitesi ile temsil edildi.

Biz bu üniversitelerin kendi ülkelerini belki tam anlamıyla temsil etmediklerinin bilincindeyiz, ama devlet içi farklılıkların devletler arasındaki farklılıklardan daha az olacağını da umuyoruz.

Özellikle birinci sınıf öğrencilerini seçtik, ama üst sınıf öğrencilerine de yer verdik. Anketi toplam 1373 öğrenci yanıtladı. Farklı ülkelerdeki öğrenim süresi ve üniversite yapısı farklılığı onları birbirleriyle karşılaştırmayı güçleştirmektedir (örneğin, Fransa'da lisans öğrenimi üç yıldır, oysa İspanya'da ve Belçika'da dört yıldır; dolayısıyla iki ülkenin üçüncü sınıf öğrencilerini karşılaştırmak olanaksız olmaktadır). Böylece, araştırmamız esas olarak, yalnızca onlar benzer koşullarda buldukları için, birinci sınıf öğrencileri üzerinde gerçekleştirilecektir; diğer yıllara ilişkin sonuçlar sadece öğrenim yaşamı boyunca psikolojik tercihlerin gelişiminin belirtisi olarak sunulacaktır. İlk yıllarının hemen başında olan öğrencilerin yanıtları henüz öğrenim süresinden etkilenmediği için, bunları farklı ülkelerin "kültür çevresi"nin bireylere aktardığı psikoloji imgesinin iyi bir belirtisi olarak değerlendireceğiz. Buna karşılık ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin yanıtları, alınan öğrenimin, başka bir deyişle her üniversitedeki egemen eğilimlerin etkisini ortaya koyabilecektir.

1. En önemli sayılan yazarlar

1. Anketin birinci sorusu şöyle düzenlenmişti: "Sana göre psikolojinin gelişimi açısından bugüne kadar en önemli olmuş yazar (eski ya da modern) kimdir? (Çok olduğunu düşünsen bile yalnızca bir tek ad işaretle)."

Tablo 1 elde edilen yanıtların tümünü göstermektedir. Yalnızca bir kez belirtilmiş olsa bile adı verilen bütün yazarları aktardığımızı vurgulamak isteriz; çünkü bir tek öğrenci tarafından bile "psikolojinin gelişimi açısından en önemli" sayılan her yazarın adını aktarmak bize ilginç görünmektedir.

Tablo 1'in Devamı

	Lille			Toplam (N=466) %	Mexico	Montreal
	1. Sınıf (N=266) %	2. Sınıf (N=123) %	3. Sınıf (N=77) %		1. Sınıf (N=107) %	1. Sınıf (N=143) %
Adler	-	0.81	-	0.21		
Aristote					0.93	
Bataille	-	0.81	-	0.21		
Bernard	1.50	-	-	0.86		0.70
Bettelheim						0.70
Binet	1.13	2.44	1.30	1.50		
Brueer						
Charcot	0.75	-	-	0.43		
Daco						
Darwin						
Delenze						
Descartes	0.75	-	-	0.43	0.43	1.86
Dostoyewsky						
Fechner	0.38	1.63	-	0.64		
Flores						
Fraisse	0.75	-	-	0.43		
Freud (A)	0.38	-	-	0.21		
Freud (S)	40.23	31.71	28.57	36.05	36.44	76.22
Fromm					1.86	
James						
Janet	-	0.81	1.30	0.43		
Jesus-Christ	-	-	1.30	0.21		
Joung	0.38	-	1.30	0.43		0.70
Kohler						
Lacan	0.38	-	1.30	0.43		
Laing	-	-	1.30	0.21		
Locke	0.75	-	-	0.43		
Lorenz						
Lowen						0.70
Luria						
Marcuse						
Morin	0.38	-	-	0.21		
Moscovici	-	-	2.60	0.43		
Neill	-	0.81	-	0.21		
Nietsche						
Pavlov	-	1.63	1.30	0.64	10.28	
Pearls						0.70
Piaget	18.05	34.15	50.63	27.68		12.58
Platon	-	0.81	-	0.21		
Preyer	-	0.81	1.30	0.43		
Reich	0.38	-	1.30	0.43		
Reuchlin	9.02	-	-	5.15		
Rogers						2.10
Sherif	-	-	1.30	0.21		
Skinner	0.38	1.63	-	0.64	23.36	2.10
Socrate	0.38	0.81	-	0.43	1.86	
Tinbergen						
Wallon		3.25	2.60	1.28		
Watson	2.63	5.69	1.30	3.22	15.88	3.50
Watzlawick						
Weber						
Wertheimer						
Wundt	4.89	4.07	-	3.86	1.86	
Young	0.38	-	-	0.21		
Yanitsiz	16.14	8.13	1.30	11.65	5.7	0.70
Toplam	1100%	100%	100%	100%	100%	100%

1) Birinci yıl açısından

“En önemli” sayılan yazar sayısı ülkelere göre önemli ölçüde değişmektedir: Meksiko ve Montreal’de 9, Barselona’da 13, Lille’de 20 yazar. Toplam olarak 37 farklı ad belirtilmiştir., ama bir tanesi 5 ülkede ortaktır: Freud.

İlk olarak, “en önemli yazar” seçimi konusunda çok büyük bir dağılımın varlığını saptıyoruz. Bu olgu Laver ve Lawer’in (1965) ve Carpintero’nun (1977) zikrettiği Higbbe’nin (1975) araştırmalarında da yer almaktadır. Bu büyük dağılımın açıklaması Ebbinghans’ın ünlü cümlesinde bulunabilir: “Psikolojinin uzun bir geçmişi, ama kısa bir tarihi vardır.”

Aynı şekilde, Freud’un bütün ülkelerde % 36.44 (Meksiko) ile % 79.03 (Liege) arasında değişen değerlerle birinci sırada belirtilen tanınmışlığını da saptıyoruz.

Jung, Piaget, Skinner ve Watson (beş merkezin dördünde de adı belirtilen tek yazar bunlar) psikanalizin kurucusunu uzaktan izlemekte; ama bunlar arasında Jung % 3 ile daima düşük değerler almakta, Piaget yalnızca Montreal’de (% 12.58) ve Lille’de (% 18.05), Skinner ve Watson yalnızca Meksiko’da (biri % 23.36, diğeri % 15.88) dikkate değer puanlar toplayabilmektedir. Şu halde, her ne kadar Lille’de ve özellikle Meksiko’da açıkça daha hafif ise de (yalnızca oralarda Pavlov, Skinner ve Watson toplam % 49.52 ile Freud’un % 36.44’lük skorunu önemli ölçüde geçmektedir), Freud’un üstünlüğü tartışma kabul etmez düzeydedir.

2. Öğretim yaşamı sırasındaki gelişme açısından

Tablo 1’in incelenmesi, yukarda belirtilen ihtiyat kayıtlarıyla birlikte, bize bu skorların gelişmesi yönünde bir değerlendirme sağlamaktadır. Lille’de Freud ikinci yıldan itibaren ve özellikle üçüncü yılda egemen yerini yitirmektedir. Freud’un skoru azalırken (% 40.23, % 31.71, (% 28.57) onun yerini skoru düzenli olarak artan Piaget (% 18.05, % 34.15, % 50.63) almaktadır. Barselona’da Freud, Lille’dekinden daha az net olan bir skorla (% 77’den % 71.5’a) egemenliğini yitirmeksizin yine gerileme göstermektedir; bundan yararlanan ise Piaget’den çok (% 3.5’dan % 4.5’a geçiyor), Pavlov, Skinner ve Watson’un toplam skoru olmaktadır (sırayla % 0.5’den % 4.’e, % 2.5’den % 8.5’e, % 0.5’den % 2’ye yükselerek).

Gelişme Liege'de çok daha az doğrusaldır. Kuşkusuz Skinner yüzdesini düzenli olarak arttırmaktadır (% 0, % 2.48, % 4.26), ama yazarların çoğu testere dişi gibi bir evrim göstermektedir: Freud'un düşüşü (birinci yıldaki % 79.03'den ikinci yıldaki % 35.82'ye) üçüncü yılda tersine dönmekte (% 51.05), aynı anda Piaget'nin yükselişi (birinci yılda % 3.22'den ikinci yılda % 28.40'a) durmaktadır (% 19.14). Watson Piaget'ninkine benzer bir yol izlemektedir (% 0, % 7.41, % 4.26).

Tümüyle bakıldığında, herşeye karşın, öğrenimlerinde ilerledikçe öğrencilerin gözünde -Freud'un tuttuğu yerin zararına olarak-Piaget, Pavlov, Skinner ve Watson'un öneminin artması yönünde oldukça açık bir eğilimin varlığı ortaya konabilir.

2. Birincisini tamamlayacak biçimde ikinci soru şöyle düzenlenmişti

"Sana göre psikolojinin gelişimi açısından önemli olmuş ya da olan diğer yazarları ikinci olarak belirt."

Bu soruya verilen yanıtlar önceki soruya verilen yanıtlara eklendi. Böylece Tablo 2,3,4,5 her yazarın adının geçtiği (birinci ve ikinci sorular karışık) *global frekans*ı göstermektedir. Listeyi fazla uzatmamak için sadece bir kez belirtilen adları buraya almadık, böylece oldukça çok sayıda yazar safdışı edildi. Buna karşın liste Barselona'da 38, Liege'de 54, Lille'de 60, Meksiko'da 18, Montreal'de 35 ad içermektedir, bu da yargıların dağılımının daha önce belirtilen genişliğini göstermektedir.

1. Birinci yıl açısından

Toplam olarak, yalnızca altısı bütün merkezlerde ortak (Freud, Jung, Pavlov, Piaget, Skinner ve Watson) ve beşi biri dışında bütün merkezlerde ortak (Adler, Descartes, Fromm, Reich ve Wundt) 88 değişik yazar adı belirtilmiştir.

İlk saptama bu sonuçlar açısından yapılabilir: Az önce kaydettiğimiz adlar (Descartes dışında) esas olarak iki büyük alanı kapsamaktadır.: Psikanaliz ve deneysel psikoloji. Bir tek Piaget genetik psikolojiyi temsil ediyor. Araştırmanın yapıldığı merkezlerin çoğunda adı verilse de, bu yazarlardan bazıları çok düşük oranlarla belirtilmişlerdir; buna karşılık bir tek merkezde adı geçen kimileri de çok yüksek bir oran elde etmişlerdir. Böylece biz de ikinci bir düzenlemeyle yalnızca öğrencilerin

Tablo 2.

	Barcelone		
	1. sınıf (N=216)	3. sınıf (N=189)	Toplam (N=405)
Adler	4.5	1.5	3.21
Aristote	3.0	-	1.48
Binet	-	4.5	2.22
Cattell	-	2.5	1.23
Chomsky	1.0	-	0.49
Cooper	2.0	-	0.99
Darwin	-	1.5	0.74
Descartes	2.0	1.5	1.73
Erickson	-	5.5	2.47
Eysenck	-	1.0	0.49
Freud	87.0	92.0	89.38
Fromm	6.0	9.5	7.65
Galton	-	1.0	0.49
Hull	-	2.5	1.23
James	-	1.5	0.74
Jung	14.25	15.5	14.81
Kant	1.5	-	0.74
Klein	-	6.5	2.96
Lacan	-	1.0	0.49
Laing	-	3.0	1.48
Lorenz	1.0	3.0	1.98
Luria	1.5	16.5	8.40
Marcuse	2.0	1.0	1.48
Neill	2.0	-	0.99
Pavlov	12.5	48.0	29.14
Piaget	23.00	43.5	32.59
Pinillos	2.0	-	0.99
Platon	2.0	1.0	1.48
Reich	4.5	4.0	4.44
Rogers	1.5	2.0	1.73
Russell	2.0	-	0.99
Skinner	15.0	51.5	31.86
Spitz	1.5	1.5	0.74
Thorndike	-	2.0	0.99
Vigotsky	-	1.5	0.74
Wallon	2.0	7.0	4.20
Watson	4.0	31.00	16.79
Wundt	4.0	13.5	8.64

en az % 10'u tarafından belirtilen yazarları bir araya getirdik. Tablo 6 bu sonuçları göstermektedir.

Freud, % 98.6 (Montreal) ile % 49.27 (Meksiko) arasında değişen oranlarla daima listenin başında gelmektedir. Amerika kıtasındaki iki ülke böylece iki karşı uçta yer almaktadır. Piaget üç kez, Jung ve Skinner her biri bir kez ikinci sırayı tutmaktadır. Meksiko, hem psikanalize hemde genetik psikolojiye en az ilgi duyan sonuçları sunmakta, buna karşılık deneysel psikoloji, özellikle davranışçı eğilimli deneysel psikoloji

Tablo 3.

	Liege			
	1. sınıf (N=124) %	2. sınıf (N=81) %	3. sınıf (N=47) %	Toplam (N=252) %
Adler	4.84	1.23	6.38	3.97
Balzac	0.81	1.23	-	0.79
Bergson	1.61	-	-	0.79
Berne	0.81	-	2.13	0.79
Bettelheim	4.03	4.94	6.38	4.76
Binet	-	4.94	8.51	3.17
Breuer	4.03	-	-	1.98
Carrel	1.61	-	-	0.79
Charcot	0.81	-	2.13	0.79
Darwin	0.81	1.23	2.13	1.19
Descartes	3.22	1.23	-	1.98
Dumans	1.61	-	-	0.79
Fechner	-	-	4.76	0.79
Fraisse	1.61	-	2.13	1.19
Freud	88.71	74.07	85.11	83.33
Fromm	0.81	1.23	-	0.79
Jackson	-	7.41	2.13	2.77
James	-	4.94	-	1.59
Janet	2.42	53.08	8.51	19.84
Jung	31.45	19.75	12.76	24.21
Köhler	-	1.23	2.13	0.79
Lacan	0.81	-	2.13	0.79
Laing	0.81	-	2.13	0.79
Lashley	-	2.47	-	0.79
Levi-Strauss	-	2.47	-	0.79
Lorenz	4.84	12.34	21.28	10.32
Machiavel	1.61	-	-	0.79
Malinowsky	-	2.47	-	0.79
Miller	-	2.47	-	0.79
Montaigne	1.61	-	-	0.79
Nietsche	1.61	-	-	0.79
Osterrieth	1.61	-	-	0.79
Paulus	1.61	3.70	-	1.98
Pavlov	14.52	50.62	61.70	34.92
Piaget	16.13	83.95	72.34	48.41
Pieron	-	7.41	-	2.38
Reich	4.03	2.47	-	2.77
Rey	-	-	19.15	3.57
Richelle	0.81	2.47	-	1.19
Rogers	4.03	1.23	10.64	4.36
Rorschach	-	-	6.38	1.19
Rousseau	5.64	2.47	-	3.57
Sartre	1.61	2.47	-	1.59
Sherrington	-	3.70	-	1.19
Socrate	0.81	1.23	-	0.79
Skinner	4.03	56.79	65.96	32.54
Thorndike	-	4.94	2.13	1.98
Tinbergen	-	1.23	2.13	0.79
Wallon	-	11.11	2.13	3.97
Watson	3.22	45.68	19.15	19.84
Weber	-	-	4.26	0.79
Wundt	-	2.47	10.64	2.77
Zazzo	0.81	-	2.13	0.79
Zola	1.61	1.23	-	1.19

Tablo 4.

	Lille			
	1. sınıf (N=266) %	2. sınıf (N=123) %	3. sınıf (N=77) %	Toplam (N=466) %
Adler	2.26	1.63	-	1.72
Aristote	-	1.63	-	0.43
Bergson	1.13	-	-	0.64
Bernard	7.14	-	-	4.08
Bettelheim	6.02	1.63	2.60	4.29
Binet	9.40	19.51	11.69	12.45
Bonnet	2.26	-	-	1.28
Charcot	4.89	2.44	6.49	4.51
de Condillac	1.88	-	-	1.07
Comte	0.75	-	-	0.43
Cooper	-	2.44	-	0.64
Descartes	1.13	-	-	0.64
Droz	6.77	-	-	3.86
Ey	-	-	7.80	1.28
Fechner	1.50	2.44	-	1.50
Foucault	-	1.63	-	0.43
Fraisse	8.27	3.25	5.19	6.44
Freud	70.67	69.62	67.53	69.96
Galton	0.75	-	-	0.42
Gesell	-	5.69	2.60	1.93
Hull	1.88	-	-	1.07
Janet	6.39	1.63	5.19	4.94
Jung	15.53	10.57	12.99	12.66
Klein	0.75	4.07	-	1.50
Lacan	3.01	1.63	9.09	3.65
Lagache	0.75	-	-	0.43
Laing	-	1.63	2.60	0.86
Levi-Strauss	0.75	-	-	0.43
Lewin	-	1.63	2.60	0.86
Locke	4.14	-	-	2.36
Lorenz	-	4.70	10.39	2.79
MainedeBiran	0.75	-	-	0.43
Mannoni	1.50	-	2.60	1.28
Minkowski	-	-	6.49	1.07
Moscovici	-	-	11.69	1.93
Neill	-	1.63	-	0.43
Pavlov	6.02	21.95	14.29	11.59
Piaget	34.96	86.99	89.61	57.73
Pieron	1.88	-	-	1.07
Platon	-	2.44	-	0.64
Reich	1.50	4.88	6.49	3.22
Reuchlin	26.32	3.25	3.90	16.52
Ribot	1.13	1.63	2.60	1.50
Richelle	7.89	1.63	-	4.94
Sartre	-	1.63	-	0.43
Saussure	0.75	-	-	0.43
Sherif	-	-	5.19	0.86
Simon	1.13	1.63	12.60	1.50
Skinner	2.63	14.63	6.49	6.44
Socrate	0.75	1.63	-	0.86
Spitz	-	5.69	6.49	2.58
Stoetzel	0.75	2.44	-	1.07
Tinbergen	-	-	2.60	0.43
Tolman	1.50	-	-	0.86
Wallon	4.14	48.78	63.64	25.75
Watson	6.77	24.39	19.48	13.52
Winicott	-	-	6.49	1.07
Wundt	17.67	11.38	-	13.09
Young	2.26	-	-	1.28
Zazzo	-	-	5.19	0.86

Tablo 5.

Mexico		Montreal	
1. smf	%	1. smf	%
Aristote	2.69	Adler	6.99
Descartes	4.07	Berne	3.50
Freud	49.27	Bettelheim	4.19
Fromm	4.07	Breuer	2.10
Hull	1.32	Binet	2.80
Jung	2.21	Charcot	2.10
Kohler	0.88	Erickson	16.78
Pavlov	27.53	Freud (A)	4.89
Piaget	2.65	Freud (S)	98.60
Platon	2.65	Fromm	3.50
Sechenov	0.88	Gesell	1.40
Skinner	43.27	Harlow	1.40
Thorndike	2.65	Janet	2.10
Titchener	0.88	Janov	6.29
Watson	27.82	Jaspers	2.10
Whitaker	0.88	Johnson	1.40
Wundt	6.28	Jung	29.37
		Klein	1.40
		Lacan	2.10
		Laing	4.19
		Lorenz	2.80
		Lowen	2.80
		Maslow	7.69
		Master	1.40
		Montessori	2.10
		Morgan	4.19
		Pavlov	14.69
		Pearls	4.19
		Piaget	74.83
		Reich	6.99
		Rogers	40.56
		Skinner	38.46
		Thorndike	1.40
		Watson	15.38
		Wundt	1.40

orada güçlü bir biçimde temsil edilmektedir. Lille'de ise tam tersine ne Pavlov, ne Watson, ne Skinner en çok seçilen yazarlar arasında yer almaktadır.

2. Öğrenim yaşamı sırasındaki gelişme açısından (Tablo 2,3,4)

Tablo 6'da gösterilen bütün yazarlar Barselona'da yüzdelerinin arttığını görmekteyiz (yüzdeler çok farklı olsa da). Freud % 87'den % 92'ye, Jung % 14.25'den % 15.5'e, Pavlov % 12.5'den % 48'e, Skinner % 15'ten % 51'e, Piaget % 23'ten % 43.5'e geçmektedir. Ayrıca, zayıf yüzdesi nedeniyle Tablo 6'da yer almayan Luria, Watson ve

Tablo 6

Barcelone	%	Liege	%	Lille	%	Mexico	%	Montreal	%
Freud	87.00	Freud	88.71	Freud	70.67	Freud	49.27	Freud	98.60
Piaget	23.00	Jung	31.45	Piaget	34.96	Skinner	43.27	Piaget	74.83
Skinner	15.00	Piaget	16.13	Reuchlin	26.32	Watson	27.82	Rogers	40.56
Jung	14.25	Pavlov	14.52	Jung	15.53	Pavlov	27.53	Skinner	38.46
Pavlov	12.50							Jung	29.37
								Erickson	16.78
								Watson	15.38
								Pavlov	14.69

Wundt üçüncü yılda görece önemli bir skor göstermektedir (sırasıyla % 16.5, % 31 ve % 13.5).

Liege'de Freud'un skoru hafifçe ama düzensiz biçimde düşmekte (% 88.71, % 74.07, % 85.11); Jung tanınmışlığını önemli ölçüde yitirmekte (% 31.45, % 19.75, % 12.76); Pavlov (% 14.52, % 50.62, % 61.70) ve Piaget (% 16.13, % 83.95, % 72.34) ise yüzdelerinin önemli ölçüde arttığını görmektedir. Aynı durum Skinner (% 4.03, % 56.79, % 65.96), Wundt (% 0, % 2.47, % 10.64) ve Lorenz (% 4.84, % 12.34, % 21.28) için de söz konusudur. Yine Janet'nin (% 53.08) ve Wallon'un (% 11.11) ikinci yıldaki skorları, Rey'in (% 19.15) ve Rogers'ın (% 10.64) üçüncü yıldaki skorları belirtilebilir.

Lille'de Freud (% 70.67, % 69.62, % 67.53) ve Jung da (% 15.53, % 10.57, % 12.99) puan yitirmekte; Piaget (% 34.96, % 86.99, % 89.61) ve Wallon ise (% 4.14, % 48.78, % 63.64) yüzdelerini düzenli olarak arttırmaktadır. Watson duyarlı bir artış kaydetmekte (% 6.77, % 24.39, % 19.48), oysa Wundt giderek silinmektedir (% 17.67, % 11.38, % 0). Skinner ancak ikinci yılda (% 14.63), Lorenz üçüncü yılda (% 10.39) kendini belli etmekte, Binnet ise % 10.'un üstündeki puanları ikinci ve üçüncü yılda alabilmektedir. Fransa'da özellikle birinci sınıf öğrencilerinin (% 26.32) Psikolojiye Giriş kitabıyla tanıdığı Reuchlin sonraki yıllarda (% 3.25, % 3.90) önemini yitirmektedir. Yine bir psikolojimanüelinin yazarı olan Richelle ve Droz da benzer durumdadır.

Bu saptamaları toplu olarak özetlemek gerekirse, birkaç istisna dışında, öğrenciler öğrenim yaşamlarında ilerledikçe psikanalitik eğilimli yazırlara bağladıkları önemin hafifçe azalması ve özellikle deneysel yöneme sadık yazarlara çok güçlü bir ilgi artışı söz konusudur diyeceğiz.

. Psikolojinin büyük alanları karşısındaki tercihler

Öğrencileri en çok etkileyen, ayrıca onların kolayca reddettikleri yönemleri daha kesin olarak tanımak amacıyla anketimize aşağıdaki soruyu aldık:

“Aşağıdaki 4 grup psikolojik “etiket” için her birinde:

- İlke olarak sana en çekici gelen iki tanesinin önüne çarpı koy,
- ilke olarak seni en az çeken iki tanesinin önüne çember çiz,
- diğer ikisini işaretlemeyen bırak”.

Birinci grup

(eğilimler)
Bilişsel psikoloji
Antipsikiyatri
Psikanaliz
Genetik psikoloji
Davranışçılık
Refleksoloji

İkinci grup

(özel alan)
Klinik psikoloji
Sosyal psikoloji
Eğitim psikolojisi
Sanayi psikolojisi
Adalet psikolojisi
Deneysel psikoloji

Üçüncü grup

(etkinlik türü)
Psikolojik tanı
Destek terapisi
Psikoterapi
Grup dinamiği
Davranış terapisi
Eğitim ve /veya araştırma

Dördüncü grup

(denek türü)
Çocuklar (“normal”)
Çocuklar (“anormal”)
Yetişkinler (“normal”)
Yetişkinler (“anormal”)
Aşağı düzeyden hayvanlar
Kitaplar, dergiler, belgeler vb.

Yanıtları değerlendirebilmek amacıyla, her etiketin seçilme ve reddedilme sayısını, onları tercih sırasına göre sınıflamayı sağlayan te bir göstergeye dönüştürdük. İşlemleri şöyle yaptık:

- a) her “etiket” için seçme ve reddetme sayısını ayrı olarak hesaplıyoruz;
- b) elde edilen sonuçları yüzdeye dönüştürüyoruz;
- c) her “etiket” için reddedilme yüzdesini seçilme yüzdesinden ü-şüyoruz;
- d) böylece elde edilen sonuçlar her “etikete” verilen “ağırlığı” tm-sil ediyor. Sonuç reddedilme sayısının seçilme sayısından fazla oldu-ğ u durumlarda olumsuzdur.

Tablo 7 ve 8 elde edilen sonuçları göstermektedir. Tercih sıasını parantez içinde gösterdik.

Tablo 7.

	Barcelona			Liege			Toplam (N=252) %
	1. sınıf (N=216) %	3. sınıf (N=189) %	Toplam (N=405) %	1. sınıf (N=124) %	2. sınıf (N=81) %	3. sınıf (N=47) %	
Eğitlimler							
Bilisel psikoloji	+ 16.00(5)	- 23.00(4)	- 19.50(5)	- 13.71(5)	0 (3)	0 (3)	+ 6.75(4)
Antipsikiyatri	+ 7.50(3)	+ 16.50 (3)	4.50(3)	- 30.65(6)	- 9.88(4)	- 6.38(5)	- 18.25(5)
Psikanaliz	+ 67.50(1)	+ 70.00(1)	68.75(1)	+ 37.09(1)	+ 64.20(1)	+ 65.95(1)	+ 51.19(1)
Genetik psikoloji	+ 21.00(2)	+ 28.00(2)	24.50(2)	+ 23.39 (2)	+ 44.44(2)	+ 25.23(2)	+ 30.56(2)
Davranışçılık	- 7.50(3)	- 24.00(5)	- 15.75(4)	+ 2.84(3)	- 14.81(5)	- 0.91(4)	+ 3.97(3)
Refleksoloji	- 46.00(6)	- 52.50(6)	- 49.25(6)	- 8.06(4)	- 74.07(6)	- 73.47(6)	- 42.06(6)
Özel alanlar							
Klinik psikoloji	+ 46.00(3)	+ 71.00(1)	+ 58.50(1)	+ 0.81(4)	+ 49.38(1)	+ 76.59(1)	+ 30.56(3)
Sosyal psikoloji	+ 47.00(1)	+ 36.00(2)	+ 41.50(2)	+ 50.78(2)	+ 48.15(2)	+ 21.27(2)	+ 44.84(1)
Eğitim psikolojisi	+ 46.50(2)	+ 34.00(3)	+ 40.25(3)	+ 57.26(1)	+ 30.86(3)	+ 19.15(3)	+ 41.67(2)
Sanayi psikolojisi	+ 73.50(5)	+ 67.00(5)	- 70.25(5)	- 71.77(6)	- 65.43(6)	- 61.70(6)	- 67.86(6)
Adalet psikolojisi	- 79.50(6)	- 72.50(6)	- 75.00(6)	- 45.16(5)	- 48.16(5)	- 44.68(5)	- 46.04(5)
Deneysel psikoloji	+ 20.50(4)	+ 1.50(4)	+ 11.00(4)	+ 14.51(3)	- 8.64(4)	- 4.26(4)	+ 3.57(4)
Etkinlik türü							
Psikolojik tanı	+ 18.00(3)	+ 24.00(3)	+ 21.00(3)	- 31.45(6)	- 29.63(6)	- 36.17(6)	- 31.56(6)
Destek terapisi	+ 47.00(6)	- 56.50(6)	- 51.75(6)	- 29.03(5)	- 16.05(5)	- 6.25(4)	- 20.24(5)
Psikoterapi	+ 41.00(1)	+ 50.00(1)	+ 45.50(1)	+ 29.04(1)	+ 49.39(1)	+ 61.70(1)	+ 41.03(1)
Grup dinamiği	+ 29.50(2)	+ 26.00(2)	+ 27.75(2)	+ 6.46(4)	+ 17.29(2)	+ 2.13(3)	+ 9.13(3)
Davranış terapisi	- 29.50(5)	- 28.50(5)	- 29.00(5)	+ 18.55(3)	+ 11.11(3)	+ 9.64(2)	+ 14.68(2)
Öğretim ve/veya araştırma	+ 4.00(4)	0 (4)	+ 2.00(4)	+ 22.59(2)	- 3.70(4)	- 25.53(5)	+ 5.15(4)
Denek türü							
Çocuklar ("normal")	+ 59.00(1)	+ 47.00(1)	+ 53.10(0)	+ 52.42(1)	+ 53.08(1)	+ 61.70(1)	+ 54.36(1)
Çocuklar ("anormal")	+ 26.00(3)	+ 36.00(2)	+ 31.00(3)	+ 23.39(3)	+ 38.27(2)	+ 31.91(2)	+ 30.15(2)
Yetişkinler ("normal")	+ 43.50(2)	+ 25.00(2)	+ 34.25(2)	+ 27.42(2)	+ 22.23(3)	+ 23.41(3)	+ 25.00(3)
Yetişkinler ("anormal")	+ 2.50(4)	+ 20.50(4)	+ 9.00(4)	- 16.12(4)	+ 4.84(4)	- 10.16(4)	+ 6.75(4)
Aşağı hayvanlar	- 60.50(6)	- 48.50(5)	- 54.50(5)	- 37.10(5)	+ 55.56(5)	- 46.80(5)	- 44.85(5)
Kitaplar, dergiler, belgeler, vb.	- 59.00(5)	- 53.50(6)	- 56.25(6)	- 44.35(6)	- 61.72(6)	- 68.08(6)	- 54.36(6)

Tablo 8.

	Lille				Mexico	Montreal
	1. sınıf (N=266) %	2. sınıf (N=123) %	3. sınıf (N= 77) %	Toplam (N=466) %	1. sınıf (N=107) %	1. sınıf (N=143) %
Eğilimler						
Bilişsel psikoloji	- 38.35(6)	- 26.02(4)	+ 7.79(4)	- 18.86(4)	- 47.94(6)	- 2.00(5)
Antipsikiyatri	- 3.76(3)	- 11.38(3)	+ 23.38(3)	+ 10.33(3)	- 45.88(5)	+ 1.00(4)
Psikanaliz	+ 69.17(1)	+ 65.86(2)	+ 54.54(1)	+ 63.19(1)	+ 70.00(1)	+ 44.00(1)
Genetik psikolojisi	+ 51.50(2)	+ 71.54(1)	+ 35.06(2)	+ 52.70(2)	- 2.00(3)	+ 20.00(2)
Davranışçılık	- 20.68(4)	- 55.28(6)	- 49.35(5)	- 41.77(5)	+ 36.00(2)	+ 3.00(3)
Refleksoloji	- 28.95(5)	- 54.47(5)	- 50.65(6)	- 44.69(6)	- 28.00(4)	- 59.00(6)
Özel alanlar						
Klinik psikoloji	+ 17.67(3)	+ 63.41(1)	+ 59.74(1)	+ 46.94(1)	+ 44.00(1)	+ 60.00(1)
Sosyal Psikoloji	+ 53.138(0)	+ 21.95(3)	+ 44.16(2)	+ 39.83(2)	+ 11.00(3)	+ 34.00(2)
Eğitim psikolojisi	+ 47.74(2)	+ 42.28(2)	+ 24.68(3)	+ 38.23(3)	+ 31.00(2)	+ 24.00(3)
Sanayi psikolojisi	- 61.65(5)	- 57.72(6)	- 48.05(5)	- 55.81(5)	- 37.00(5)	- 48.00(5)
Adalet psikolojisi	- 61.65(5)	- 49.59(5)	- 66.23(6)	- 59.16(6)	- 41.00(6)	- 61.00(6)
Deneysel psikoloji	+ 15.79(4)	- 13.01(4)	+ 2.60(4)	+ 1.79(4)	- 2.00(4)	- 7.00(4)
Etkinlik türü						
Psikolojik tanı	- 30.45(6)	- 27.64(6)	- 19.48(6)	- 25.86(6)	- 24.00(5)	- 17.00(5)
Destek terapisi	- 22.93(5)	- 19.51(5)	- 9.09(4)	- 17.18(5)	- 29.00(6)	- 34.00(6)
Psikoterapi	+ 45.86(1)	+ 61.79(1)	+ 63.64(1)	+ 57.10(1)	+ 41.00(1)	+ 50.00(1)
Grup dinamiği	+ 26.69(2)	+ 17.07(2)	+ 14.29(2)	+ 19.35(2)	+ 8.00(3)	- 2.00(4)
Davranış Terapisi	+ 7.52(3)	+ 3.25(3)	- 14.29(5)	- 1.17(4)	+ 30.00(2)	+ 6.00(2)
Öğretim ve/veya araştırma	+ 2.26(4)	- 10.57(4)	+ 5.19(3)	- 1.04(3)	- 3.00(4)	+ 2.00(3)
Denek türü						
Çocuklar ("normal")	+ 50.38(1)	+ 34.15(2)	+ 37.66(1)	+ 40.73(2)	+ 34.00(2)	+ 41.00(1)
Çocuklar ("anormal")	+ 47.37(2)	+ 56.10(1)	+ 28.57(2)	+ 44.01(1)	+ 44.00(1)	+ 27.00(2)
Yetişkinler ("normal")	+ 0.75(4)	- 4.07(4)	+ 27.27(3)	+ 7.98(4)	+ 7.00(3)	+ 20.00(3)
Yetişkinler ("anormal")	+ 4.14(3)	+ 26.02(3)	+ 16.88(3)	+ 15.68(3)	+ 4.00(4)	- 2.00(3)
Aşağı hayvanlar	- 44.36(6)	- 52.85(6)	- 44.16(5)	- 47.12(6)	- 36.00(5)	- 49.00(6)
Kitaplar, dergiler, belgeler, vb.	- 41.35(5)	- 50.41(5)	- 45.45(6)	- 45.74(5)	- 37.00(6)	- 35.00(5)

1) Birinci yıl açısından

(a) Eğilimler

Psikanaliz, hemen hemen iki kat (Liege'de ki % 37.09'a karşılık Meksiko'daki % 70) değişebilen yüzdelerle daima birinci sırada gelmektedir. Liege'li öğrencilerin en önemli yazar olarak Freud'u (% 79.03) kitle halinde seçtiklerini, oysa Meksikolu öğrencilerin psikanalizin kurucusuna beş ülke içinde en ılımlı (% 36.44) skoru verdiklerini belirtmek ilginç olacaktır. Bu çelişkiler yanıtların tümündeki tutarlılığı gizlemeye yetmemektedir: Freud her şeye karşın en çok seçilen yazardır; psikanaliz de öyleydi. Genetik psikoloji, üçüncü sırada geldiği biri (Meksiko) dışında bütün merkezlerde ikinci sırada gelmektedir. Bu bize öğrencilerin Piaget'ye verdikleri yer ile uyumlu görünmektedir.

Davranışçılık Barselona'da, Liege'de ve Montreal'da üçüncü sırada gelmektedir; Lille'de dördüncü, ama Meksiko'da ikincidir. Görece uy-

gun olan bu sınıflama Meksiko'da yalnızca bu "etiket" in önemli bir yüzde (% 36) kazandırdığını unutturmamalıdır. Diğer üniversitelerde bu oran sifıra yakın ya da açıkça olumsuzdur.

(b) Özel alanlar

Klinik Psikoloji, sosyal psikoloji ve eğitim psikolojisi olumlu yüzdelerle her zaman ilk sıraları paylaşmaktadır; deneysel psikoloji, endüstriyel psikoloji ve adalet psikolojisi ise her yerde olumsuz yüzdeler almaktadır (Liege'de deneysel psikoloji dışında). Şu halde, ülkeler arasında bu açıdan önemli farklılıklar yoktur.

(c) Etkinlik türü

Psikoterapi beş merkezde başta gelmektedir. Grup dinamiği iki kez (Barselona ve Lille), davranış terapisi (Meksiko ve Montreal) ve öğretim ve/veya araştırma ise bir kez (Liege) ikinci sırayı almaktadır. Destek terapisi ve psikolojik tanı her yerde çok belirgin olumsuz yüzdelerle son sıraları paylaşmaktadır (olumlu % 18 skorla üçüncü sırayı aldığı Barselona dışında).

(d) Denek türü

Çocuklar (özellikle "normaller") bütün merkezlerde ilk sıraları tutuyorlar, onları "normal" yetişkinler ve geriden "anormal" yetişkinler izliyor. Kitaplar, dergiler, belgeler ve aşağı düzeyden hayvanlar çok yüksek olumsuz yüzdelerle her yerde son sıralarda bulunmaktadır. Bu konuda hiçbir farklılık beş üniversiteyi ayırmıyor görünmemektedir.

Böylece, büyük mesafelere ve kültürel etkilere karşın, incelenen beş ülkenin birinci sınıf öğrencileri tercihleri ve redleri konusunda önemli bir tutarlılık göstermektedirler. Tek önemli farklılık bu tabloların incelenmesinden çıkarılabilecek gibidir: Belki Birleşik Devletlere komşulukları nedeniyle, Amerika kıtası ülkeleri davranışçılığa ve davranış terapisine yaşlı Avrupa'nın öğrencilerinden daha fazla ilgi göstermektedirler. Meksika bir kez daha bu hareketin başını çekmektedir.

2) Öğrenim yaşamı sırasındaki gelişme açısından (Tablo 7, 8)

(a) Eğilimler

Psikanaliz pratik olarak her yerde birinci olmakta, ama çeşitli merkezlere göre farklı bir gelişme göstermektedir. Psikanalizin önemi derece derece Lille'de azalmakta, Liege'de artmakta, Barselona'da ise aşağı yukarı sabit kalmaktadır.

Buna karşılık davranışçılık hem Barselona'da hem de Liege ve Lille'de açık bir biçimde gerilemektedir. Karşıt eğilimin Montreal ve özellikle Meksiko'da ortaya çıkmış olabileceğini düşünmek için güçlü nedenlerimiz var. Ne yazık ki bu iddiayı doğrulamak için gerekli verilere sahip değiliz.

(b) Özel alanlar

Birinci sınıf öğrencileri tarafından üçüncü ya da dördüncü sraya yerleştirilen klinik psikoloji ikinci yıldan itibaren birinci sırayı almakta ve bu durumu üçüncü yılda da sürdürmektedir. En açık ilerleme Liege'de ortaya çıkmaktadır (% 0.81, % 49.38, % 76.59). Pratik olarak her yerde dördüncü sırada yer alan deneysel psikoloji çoğu zaman olumsuz skorlarla önemli yüzde kayıplarına uğramaktadır.

(c) Etkinlik türü

Davranışçılığın adımlarını izleyen davranış terapisi öğrenim yılları ilerledikçe oldukça açık bir gerileme göstermektedir (Lille'de % 7.5, % 3.25 ve % 14.29; Liege'de % 18.55, % 11.11 ve % 9.64). Yalnızca Barselona'da yüzde aşağı yukarı sabit kalmakta, ama çok olumsuz bir değer göstermektedir (% -29).

Özellikle Liege'de sınırlı olmakla birlikte, belirtilmesi gereken ikinci bir gerileme de, % 22.59'dan önce % -3.70'e, sonra % -25.53'e geçen öğretim ve/veya araştırma'nın gerilemesidir. Psikoterapi esas olarak bu gerilemelerin tümünden yararlanmaktadır; skorunu arttırarak birinci sıradaki yerini koruyor (Lille'de % 45.86, % 61.79 ve % 63.64; Liege'de % 29.04, % 49.39 ve % 61.70; Barselona'da % 41, % 50 ve % 45.5).

(d) Denek türü

Bu konuda yılların geçişiyle tercihlerde önemli bir gelişme yok. Bununla birlikte bazı "etiket"ler açısından birkaç küçük değişimden söz edilebilir.

Önceki bilgileri şöyle özetleyebiliriz: Öğrencilerin çoğu psikanalitik eğilimli psikoterapi yapmak üzere klinik psikolojide (özellikle çocuklar için) uzmanlaşmak istemektedir. Eğer bu saptama doğru ise, gerektirdiği mesleki iş alanları sorununun ötesinde, öğrencilerin bunun için doğru olarak eğitilip eğitilmediği sorulabilir. Öğrenciler, deneysel psikolojiyi ve hayvan psikolojisini reddederek, sezgi ve sağduyunun davranış bozuklukları sorunlarına yaklaşım için gerekli tek bilgi dağarcığını oluşturduğunu mu düşünüyorlar? Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar

davranışın yasalarına ilişkin bilgimize (insan da bunun içinde) hiçbir şey katmıyor mu?

İkinci bir saptama endüstriyel psikolojinin kitle halinde reddedilmesidir. Bu durum, kişisel seçimin ve genel olarak bu alanın toplumlarımızda algılandığı ve uygulandığı biçimin ona verdiği olumsuz ideolojik renkle açıklanabilir. Bu kanıyı ne pahasına olursa olsun savunmaya kalkışmaksızın, endüstriyel psikolojinin farklı bir toplumda tamamen farklı bir rolü olabileceği gerçeğine dikkati çekmek bize önemli görünmektedir. Şilili bir psikoloğun Allende hükümeti sırasında bakır madenlerinde yaşanmış deneyimlere tanıklığı buna çok ilginç bir örnek oluşturmaktadır.

3. Psikoloji öğretiminin nerede yapılması gerektiği (Tablo 9)

Bu araştırmada öğrencilerin psikoloji öğretiminin nerede verilmesi gerektiği konusundaki kanılarını öğrenmeye önem verdik. Bize göre bu soruya verilecek yanıt öğrencilerin psikoloji imgeleri konusunda iyi bir kestirim de sağlayabilir. Soru aşağıdaki biçimde düzenlenmişti:

“Sana göre psikoloji nerede öğretilmelidir:

- Edebiyat fakültesinde,
- Fen fakültesinde,
- İnsan bilimleri fakültesinde,
- Sağlık bilimleri fakültesinde,
- Psikoloji için özel, bağımsız bir fakültede,
- Bu konuda fikri yok.”

Lille ve Montreal öğrencilerine insan bilimleri fakültesi psikoloji öğretimi için en uygun yer olarak görünmektedir; buna karşılık Barselona, Liege ve Meksiko öğrencilerine bağımsız bir fakülte daha fazla doyum vermektedir. Bu konudaki yasal düzenlemelerin ülkelere göre son derece farklı olduğu doğrudur. Fransızca konuşulan ülkelerde var olmayan¹, İspanya’da daha yenilerde izin verilen (ama henüz kurulmamış olan) psikoloji fakülteleri Meksika’da somut bir gerçektir. Ancak, eğer yanıt- ların öğretim yaşamı boyunca gösterdiği evrimle değerlendirilirse, bu olanak öğrencilere gitgide daha çekici gelecek gibi görünmektedir. Bu

¹ Birbirine yakın iki istisna ile: Özgür Brüksel Üniversitesi ve Mons Devlet Üniversitesi (Belçika).

Tablo 9.

	Barcelona			Liege			
	1. sınıf (N=216) %	3. sınıf (N=189) %	Toplam (N=405) %	1. sınıf (N=124) %	2. sınıf (N= 81) %	3. sınıf (N= 47) %	Toplam (N=252) %
Edebiyat Fakültesi	0.50	0.50	0.50	0.00	2.13	0.00	0.40
Fen Fakültesi	4.00	2.50	3.46	13.58	21.28	5.65	11.11
İnsan Bilimleri	32.00	9.50	21.48	33.33	19.15	42.74	35.31
Sağlık Bilimleri	5.00	5.00	5.00	1.23	8.50	6.45	5.16
Psikoloji (bağımsız)	54.50	81.50	67.16	45.68	46.81	37.10	41.67
Fikri yok	4.00	1.00	2.40	3.72	2.13	4.03	3.57
Yanıtız	0.00	0.00	0.00	2.26	0.00	4.03	2.78
Toplam	100 %	100 %	1 00 %	100 %	100 %	100 %	100 %

	Lille				Mexico	Montreal
	1. sınıf (N=266) %	2. sınıf (=N123) %	3. sınıf (N= 77) %	Toplam (N=466) %	1. sınıf (N=107) %	1. sınıf (N=143) %
Edebiyat Fakültesi	1.88	2.44	2.60	2.15	1.86	0.00
Fen Fakültesi	4.51	6.50	9.09	5.79	11.21	9.79
İnsan Bilimleri	54.51	48.78	53.25	52.79	12.14	44.75
Sağlık Bilimleri	12.41	4.88	5.19	9.23	15.88	16.78
Psikoloji (bağımsız)	15.41	20.33	23.38	18.03	54.20	20.28
Fikri yok	9.02	5.69	5.19	7.51	4.71	5.59
Yanıtız	2.26	11.38	1.30	4.50	0.00	2.80
Toplam	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

olanağın henüz somutlaşmadığı ülkeler için, fen bilimleri ile insan bilimleri arasında seçim yapmak gerektiğinde, psikolojiyi ele geçiren yer çok açık biçimde insan bilimleri olacaktır (bir kez daha, farkın ihmal edilebilecek kadar küçük olduğu Meksiko dışında).

Eğer fen bilimleri ile insan bilimleri arasındaki ayırım bize kesin olarak çok tartışılabilir görünüyorsa -Ardila'nın 1979'da belirttiği gibi, gelişmiş ve az gelişmiş bilimlerden söz etmek daha kesin olurdu-, psikolojiye bilim konumunu tanınamamak ciddi ve ağır sonuçlar doğuracak gibi görünmektedir. Gerçekte, eğer psikoloji fen bilimleri fakültesinde okutulsaydı (ve ayrıca neden bağımsız bir fakültede okutulmasın) öğrencilere ve öğretim üyelerine sağlanan olanaklar şimdi bildiklerimizden çok daha farklı olurdu. Bir fen bilimleri fakültesinin öğrenci başına bir edebiyat fakültesinden yaklaşık beş kat daha fazla kredi aldığı unutulmamalıdır; bu durum, öğrencilere "kağıt-kalem"le uygulamalar yapmanın ötesinde (deneysel manipülasyonlar, aşağı hayvanlarla deneyimler gibi) pratik çalışmalar, güçlü bir metodoloji formasyonu vb, sağlayabilecek insan ve malzeme donanımına olanak tanımaktadır. Buna karşın

öğrenciler fen fakültesini –hâlâ büyük ölçüde felsefeye bulaşımı ş– psikoloji öğretimi için en uygun yer saymıyor görünmektedirler.

Kuşkusuz, verileri gösteren değişik tablolar üzerinde yaptığımız bu yorumlar eksiksiz değildir ve her okuyucu kendi özel ilgilerine ve tercihlerine göre yazıyı uzatmamak için bizim sessizce geçiştirdiğimiz verileri yorumlayabilir.

Genel bir sonuç olarak, bu çalışmada ele alınan beş ülkenin öğrencilerinin, kültür farklılığının ve uzak mesafelerin düşündürdüğünden daha az farklılık gösterdiklerini söyleyeceğiz. Yalnızca Meksika, davranışçı psikolojinin orada psikanalizin aleyhine daha iyi yerleşmiş olduğu anlamında, farklı özellikler gösteriyor görünmektedir.

1980'deki durum budur. Bu araştırmayı, örneğin geçen zamanın bu beş ülkenin öğrencilerinde psikoloji imgesini hangi yönde geliştirdiğini görmek amacıyla on yıl sonra yeniden yapmak ilginç olurdu.

KAYNAKLAR

- R. Ardila, *Walden tres*, CEAC, Barcelona, 1979
- R. Bayes, "Introduccion a B.F. Skinner", in B.F. Skinner, *Ciencia y conducta humana*, Fontanella, Barcelona, 1970
- R. Bayes, Evolucion de las preferencias de los estudiantes de psicologia de Barcelona entre 1967 y 1977, *Revista de Psicologia General y Aplicada*, 33, 1970
- H. Carpintero, La "ciencia de la ciencia" y la investigacion en el mundo comtemporaneo, *Revista de Psicologia General y Aplicada*, 32, 1977
- E. Freixa I Baque, Image de ya psychologie chez les etudiants en psychologie, *Psychologie Francaise*, 25, 1980.
- A. Dorna, Une experience de gestion dans le Chili d'Allende, *Raison Presente*, 1976, 36
- R. L. Higgbe, Psychological classics: Publication that have made lasting and significant contributions, *American Psychologist*, 1975, 30
- E.E. Lawer ve O.C. Lawer, Who cites whom in psychology? *Journal of General Psychology*, 1965, 73

